

na keltské vlivy jdoucí k severnějším oblastem Polska, zvláště do areálu kultury wejherowsko-krotoszyňské.

Závěr IV. svazku „Prahistorií“ tvoří zevrubně propracované kapitoly o sídlištních poměrech (srov. např. mapku hradisek a vodních hradů doby halštatské v Polsku — obr. 130 —, na níž jsou zaneseny i lokality z ČSSR, jejichž seznam však není úplný), o vztahu sídlišť a pohřebišť, o typech sídlišť, charakteru opevnění, typech obytných domů i hospodářských objektů, o demografických poměrech atd. Mimořádně cenná je kapitola o hospodářství (např. konkrétní údaje o zemědělství lužického lidu včetně dokladů existence dřevěných oradel) a výrobě (hrnčířství, slevačství, železářství, solivarnictví aj.), jakož i o obchodních cestách (jantar, jižní výrobky plechových nádob apod.). Nechybí ani partie o sociálních poměrech (sociální stratifikace lužického lidu v době halštatské, válečnická výbava některých bohatých hrobů, komorové hrobky, chudé jámové pohřby), v níž je využito hrobové výbavy k určení společenských skupin, aniž je dedukovaná sociální struktura absolutizována. Kapitoly o uměleckých předmětech a o špercích a o religi-
giózních poměrech vlastně dílo ukončují. Závěrečná (XVII.) kapitola resumuje histo-
rický význam dlouhého úseku pravěku, který tu byl zpracován. Vznik civilizace popelnic-
cových polí je interpretován jako složitý proces vnitřní proměny, v němž se — za účasti
cizích vlivů (náznaky „stěhování národů“ v souvislosti se vznikem popelnicových polí zvl.
v jihovýchodní Evropě) — pozvolna změnila jak základna, tak nadstavbové jevy původ-
ního lidu starší doby bronzové. Etnické otázky jsou pak zmíněny jen okrajově.

Pro IV. díl „Prahistorií“ platí to, co již bylo řečeno v souvislosti s předchozími díly. Jde o výjimečné kolektivní kompendium, které dobře reprezentuje celkovou úroveň soudobé polské archeologie a poskytuje maximum informací jak o pramenně základně, tak o její současné interpretaci polskými specialisty. S očekáváním závěrečného V. dílu lze jen konstatovat, že polští archeologové dosáhli primátu ve zpracování pravěkých dějin své země a že ne tak záhy asi budou ostatními zeměmi v tomto směru dostiženi.

Vladimír Podborský

Günter Wetzels: *Die Schönfelder Kultur*. Berlin 1979, 304 stran, 35 obrázků v textu a 83 tabulek.

Monografie G. Wetzela se skládá z pěti hlavních kapitol, ve kterých autor podrobně vyhodnocuje nálezy schönfeldské kultury ve vztahu k blízkým skupinám a kulturám německého pravěku. Další části monografie jsou spíše pomocné, ale přesto neméně důležité.

V kapitole „Hmotná kultura“ autor podrobně rozebírá jednotlivé tvary keramiky a definuje je. Kladem kapitoly jsou podrobné analýzy charakteristických keramikových tříd s výzdobnými projevy a vnesení uvedených keramikových tvarů do map. Autor často mapuje výskyt některých keramikových forem i v sousedních oblastech NDR (Čechy), což je pro studium archeologických pramenů schönfeldské kultury záslužné. Čtenář získá rychlý přehled o rozšíření jednotlivých keramikových tříd a též o výzdobě na keramice. Vhodné jsou i uvedené kapitole různé grafy a obrázky s procentuálním výskytem jednotlivých keramikových tříd. Podrobně je propracována výzdoba a funkční prvky na keramice. Podobným způsobem hodnotí další archeologické nálezy schönfeldské kultury — kostěné nástroje, štipanou a broušenou kamennou industrii, šperk apod. Lze konstatovat, že tato kapitola je přínosem pro poznání archeologických pramenů schönfeldské kultury a vyniká pečlivým propracováním.

Ve třetí kapitole se autor zabývá chronologií a členěním schönfeldské kultury. Na příslušných vyobrazeních dokumentuje rozšíření jednotlivých skupin zmíněné kultury a blíže je charakterizuje. Opět dostáváme dobrý přehled o územním rozšíření jednotlivých skupin schönfeldské kultury s příslušnými sídlišti a pohřebišti. Za důležité lze považovat autorovy postřehy o chronologickém postavení jednotlivých skupin a podílu archeologických pramenů časově blízkých kultur. Na základě analýzy archeologických pramenů dělí autor schönfeldskou kulturu na tři vývojové fáze. Zajímavé jsou rovněž jeho poznatky o stratigrafii a postavení schönfeldské kultury vůči blízkým kulturám nebo skupinám. G. Wetzels se rovněž pokouší na základě rozboru výzdoby a typologie keramiky stanovit podíl na formování jednotlivých keramikových tříd působením časově blízkých kultur jak z období eneolitu, tak i z počátečního období doby bronzové.

Ve čtvrté kapitole „Sídliště, hospodářství a společnost“ podává G. Wetzel obraz o sídlištích, jejich poloze a uspořádání. Sleduje jisté rozdíly mezi sídlišti jednotlivých skupin schönfeldské kultury. Dále se autor zabývá hospodářstvím a stručně informuje o problematice jednotlivých odvětví — zemědělství, chovu dobytka, lovu, rybolovu, sběru apod. Mimo jiné si věnuje i duchovní kultury nositelů schönfeldské kultury a shrnuje dosavadní názory o této problematice. Zajímavé jsou pasáže o kultu, který se projevuje hlavně na pohřebištích. Kultovní projevy sledává i ve výzdobě na keramice, především ve spojení se sluneční symbolikou. Do této kapitoly zařadil autor též stručné antropologické poznatky o populaci schönfeldské kultury a nechybí zde rovněž úvahy o otázkách kulturních skupin a jejich významu pro vytváření určitých společenských vztahů. Kapitola je psána přehledně, místy až velmi stručně.

V závěru své práce G. Wetzel vymezuje prostor, na němž byla schönfeldská kultura rozšířena a za centrální území této kultury považuje sídlištní oblast schönfeldské severní skupiny a skupiny ammenslebenské. Konstatuje, že schönfeldská kultura existovala na konci třetího tisíciletí př. n. l. Chronologické postavení této kultury vyjadřuje přehledná tabulka, na níž je zachycen vnitřní vývoj schönfeldské kultury v rámci přítomnosti příbuzných kultur na území Německa. Autor zastává názor, že schönfeldská kultura existovala po dlouhou dobu a její počátky spatřuje již v době kultury kulovitých amfor, mansfeldské skupiny a za možné pokládá i vlivy z kultury bernburgské. Zánik uvedené kultury spojuje s rozšířením elementů časně bronzové, ale připouští, že na některé keramické tvary měla vliv únětická kultura.

Velmi hodnotný je rovněž katalog nálezů schönfeldské kultury a nálezů schönfeldského charakteru. Je proveden přehledně se stručnou nálezovou situací, s příslušnou literaturou a s odkazem na případné vyobrazení. Pečlivě jsou provedeny obrázky v textu a rovněž tabulky mají vysokou úroveň.

Hodnocená monografie se řadí ke kvalitním pracím německých archeologů a pro specialisty daného období i archeology vůbec bude jistě vyhledávanou knihou.

Pavel Košťálek

M. Petrescu-Dîmbovița: *Depozitele de bronzuri din România*. Vydavatelství Akademie věd RSR, „Biblioteca de arheologie XXX, București 1977, 390 str. včetně francouzského resumé, 403 (většinou polostránkových kreslených) tabulek, 10 mapek, autorského rejstříku a rejstříku lokalit.

Známý rumunský specialista archeologie doby metalika prof. M. Petrescu-Dîmbovița přichází po řadě přípravných studií s monumentálním dílem — kompendiem depotů bronzových předmětů z území RSR. Časově zahrnuje do své práce depoty od počátku střední doby bronzové (16. stol. př. n. l.) až do pozdního halštatu (HD, 6. stol. př. n. l.) včetně. Prostorově respektuje všech pět základních historických celků dnešního Rumunska: Transylvánii, Moldavsko, Muntenii, Oltenii a Dobruďzu. Autor shromáždil pravděpodobně naprostou většinu dostupného a existujícího inventáře depotů, uloženého jak v rumunských tak zahraničních muzeích. Příprava díla — dokumentačně velmi náročného — trvala podle vlastní výpovědi autora 25 let. Již z tohoto hlediska je zřejmé, že jde o dílo mimořádného významu; ten vynikne ještě více poté, až se čtenář přesvědčí, s jakou akribií, heuristickou minuciozitou a dokumentační jistotou autor pracoval.

Dílo je koncipováno především jako korpus; nepostrádá však ani základní historické hodnocení materie. V úvodní obsažné zkratce (str. 15—37), zkráceně otištěné v závěru knihy v podobě francouzského resumé (str. 166—169), je podáno zhodnocení depotů bronzů jakožto významného druhu archeologických pramenů, vypovídajícího zejména o společenských výrobních silách své doby. Autor při tom zůstává — a dále zřejmě jít neměl ani v úmyslu — v rovině faktografického přehledu materiálu, jeho koncizního rozřídění a statistického vyčíslení. Teprve ve spojení s podrobným vyhodnocením ostatních pramenů doby bronzové by bylo možno podat vlastní vyčerpávající historii této etapy pravěku. Tento cíl je v celoevropském rámci, i v rámci jednotlivých klíčových oblastí, dosud ve výhledu: zásluhou velkorysé edice H. Müllera-Karpa „Prähistorische Bronzefunde“, která dostává postupně stále jasnější obrysy a do níž je zapojen i M. Petrescu-Dîmbovița (srov. oddíl XVIII: srpy), bude v dohledné době k dispozici hodnotný